

Haizea dator Iparraldetik

Elgoibarko Izarra Euskaltzaleon Topaguneak Gotzon Garate idazle eta euskaltzalearen oroimenez urtero udazkenean antolatzen duen zikloak zazpigarren edizioa beteko du aurten. Eta zazpigarrenean, Euskal Herriaren osotasuna aintzat hartuko dute. Elgoibartarrek Euskal Herriaren iparraldea hobeto ezagutzea da zikloaren helburua, eta horretarako, urriaren 2an hasi eta azaroaren 14an amaituko den programa prestatu du Elgoibarko Izarrak Udalarekin eta herriko beste hainbat elkarte-erakunderekin elkarlanean: Sinuose taldea, Morkaiko mendizale elkarte, Haritz Euskal Dantzari Taldea, Elgoibarko Gazte Asanblada, Etxe-Tar enpresa, Belaustegi jatetxea eta Txarriduna hotela.

Elkarlanaren argazkia: Imanol Larrañaga (Elgoibarko Izarra), Imanol Capanaga (Etxe-Tar), Eire Vila (Haritz dantzari taldea), Mikel Olaizola (Gazte Asanblada), Iñaki Konde (Elgoibarko Izarra), Maialen Gurrutxaga (Udala), Itziar Agirregomezkorta (Udaleko Euskara Saila), Ainara Argoitia (BARRREN), Iban Urizar (Sinosue), Eider Iriondo (Morkaiko) eta Imanol Urain (Txarriduna). Argazkian Belaustegi jatetxeko ordezkaria falta da.

Mixel Etxekoparren musika-kontzertua

Urriaren 2, ostirala, 23:00etan. Kultur Etxeko Sotoan. Mixel Etxekopar (Gotaine-Irabarne, 1963) txirularia, kantaria eta bertsolaria da, eta lanbidez euskara irakaslea. Hebertik Zuberoako kultura elkarteko arduraduna da, eta Gotaine-Irabarneko Xiru jaialdiaren antolatzaileetako bat. Sarrerak: Sotoan, egunean bertan. Prezioa: 3 euro. Sinuoserekin elkarlanean antolatu dute.

'Euskararen egoera Iparraldean: egiak eta susmoak' hitzaldia

Urriaren 7, asteazkena, 19:00etan. Kultur Etxeko hitzaldi gelan. Seaska ikastoletako *Euskaraz Bizi* egitasmoaren arduradun Xan Airek eskainiko du hitzaldia. "Hain txarra al da Ipar Euskal Herriko euskararen egoera? Zertan, nola dabilta bertako euskaltzaleak? Nolako jarrera diogu gaiari, Elgoibartik begiratuta?", galdereri erantzungo die.

Mendi ibilaldia, Ainhoatik Donibane Garazira.

Urriaren 10-11-12. Morkaikorekin elkarlanean antolatutako ekintza da, eta interesatuek izena eman behar dute, gehienez 25 lagunentzako lekua izango baita. Izena emateko: Elgoibarko Izarra eta Morkaiko Mendizale elkarte. Izena emateko azken eguna: urriaren 2a. Prezioa: 70 euro (bazkide ez direnentzat: 80 euro)

'Iparraldeko kultura', hitzaldi-elkarrizketa

Urriaren 14, asteazkena, 19:00etan. Kultur Etxeko hitzaldi gelan. Antton Luku Nafarroa Behereko euskal idazle eta antzerkigilearen eta Miren Artetxe bertsolari eta filologoaren arteko elkarrizketa izango da.

Kantu-bazkaria, Aire ahizpekin.

Urriaren 24, zapatua, 14:00etan. Belaustegi jatetxean. Mixel Aire bertsolariaren alabak dira Miren, Amaia eta Paxkalin; Xalbador bertsolariaren bilobak. Etxetik datorkie kanturako zaletasuna, eta badute horretarako dohairik. Kantu-bazkarian, Eñaut Elorrietak, Uxue Alberdik, Iban Urizarrek eta Jon Gurrutxagak ere parte hartuko dute. Izena emateko: Elgoibarko Izarra (urriaren 19a baino lehen). Prezioa: 35 euro.

'Gure herriaren iparra ez galtzeko' gehigarri berezia.

Iparraldeari buruzko gehigarria BARRRENen, urriaren 30ean.

'Ederlezi' pastoralala.

Azaroaren 14, larunbata, 17:30ean. Herriko Antzokian. Haritz Euskal Dantzari Elkartearekin elkarlanean antolatu dute, Etxe-Tar enpresaren babesarekin, eta sarrerak 5 euroan jarriko dituzte salgai, aurrez, Elgoibarko Izarran, eta egunean bertan, Herriko Antzokiko takilan. Gutxitan egongo da pastoralala Zuberoatik kanpora ikusteko aukera. Hego Euskal Herrian, birritan baino ez dute eman: Iruñean eta Bilbon.

Nahia x Mathtys eta Xiberoots musika-taldeen kontzertua.

Azaroaren 14, larunbata, 23:00etan. Gaztetxean. Gazte Asanbladarekin elkarlanean antolatu dute, eta sarrerak 3 euroan jarriko dituzte salgai egunean bertan, Gaztetxean. Elektro folk nahasketa proposatzen du Nahia x Mathtys-ek, euskaraz kantatua, eta reggae eta ska estiloz janzten ditu euskal kantagintzako obra ezagunak Xiberootsek.

“Iparraldekoentzat jana eta dantza gara, eta...”

► HASIER ETXEBERRIA IDAZLE, KAZETARI ETA BLOGARIA

Hasier Etxeberria (Elgoibar, 1957) idazle eta kazetaria urte luzez bizi izan da Ipar Euskal Herrian, eta badu hango haizeen berri. Aitortu du, hala ere, hara bertara joan arte ezer gutxi zekiela Iparraldea deitzen dugun lurralde horretako jendeari eta kulturari buruz. Hegoaldearen eta Iparraldearen artean eten handia ikusten du, zaila ixten. Elkarren berri izateko ahalegin txikia egiten den iritzikoa da.

- AINARA ARGOITIA -

♦ **Estatuek ezarri zizkiguten muga politikoak eta banatu gintuzten. Eta irudipena izango da beharbada, baina kulturari dagokionez, ez dakit ez ote dagoen inoizko mugarik handiena. Ebrotik beherakoaz gehiago dakigu sarri Iparraldean ekoizten denaz baino. Zer dakigu Ipar Euskal Herriaz?**

Nik ez nekien ezer bertara joan nintzen arte, eta jabetu naiz erreten handi bat dagoela lehen muga zegoen tokian. Azkenean bi kultura handiren baitan bizi garen kultura txiki bat gara, eta hori antzeman egiten da, hizkuntzatik hasi eta idiosinkraziaraino, baina batez ere Frantziaren kasuan, eskola frantsesa dago. Eskola frantsesa zeharo desberdina da Hegoaldeko eta Espainiako eskolatik. Eta horrek asko markatzen du. Frantziaren handitasuna ikusten dute Iparraldean. Hegoaldeko abertzaleok, aldiz, kritiko izan gara Espainiatik zetozkigun gauzekin. Hori guztia, orainsu arte, mespretxatzeko zerbait izan da guretzat, eta geurean, geure kulturari, indartu gara. Aldiz, Iparraldean, kultura frantsesa oso liluragarria da, eta han, Parisera begira

jartzea irabaztea da, Hegoaldean Espainiara begira jartzea galtzea de-nean.

Hegoaldean asko gustatzen zaigu *Zazpiak bat* esate hori, baina ideiarik ere ez dakigu Iparraldeari buruz; frantsesik ere ez dugu barren ikasten! Inglesera emanda gaude, eta arrakala hori handia da. Are, esango nuke, gainera, gero eta handiagoa dela.

♦ **Zer diozu euskaraz? Nolakoa da euskararen presentzia Iparraldeko kultur adierazpenetan?**

Iparraldeko euskarak ez dauka aterabiderik; galduko den zerbait da, eta pena handiz esaten dut hori, nire seme-alabak Iparraldekoak baitira. Baina ez diot ikusten aterabiderik, batetik, frantsesak eta espainolak asko tiratzen dutelako. Pentsa, guretzat *cortinak* direnak beraiantzat *erri-*

deauak dira. Gure euskara bereizten da inguruko hizkuntzetatik irensten dituelako terminoak eta moduak, eta haien irensten dituzte frantsesetik eta guk espainoletik eta horrek distantziamendua dakar euskararen baitan. Horretaz abisatu izan dute Ibon Sarasolak-eta, baina euskaldun oso gutxi dago kezkatuta horrekin. Eta horri gehitu behar zaio Iparraldean, eta batez ere Zuberoan, jendeak sentiitzen duela galdu egiten duela bere *tasuna*, baldin eta euskara batuan hitz egiten badu. Hala, zuberotarrari eusten diote maskaradetan, pastoraletan, herri hizkeretan... badago erresistentzia bat euskara batuarekiko. Erreparatu ezazu, bestela, nola idazten dituzten oraindik ere beraien deiturak; Haritschelharrek nola idazten zuen, esaterako. Bertan goxo bat dago Iparraldean, baina bertan goxo agoniko bat da.

a haiek guretzat, dantzariak eta artzainak”

♦ Hegoaldeko askorentzat Iparraldea folklorea baino ez da gaur, lehen ez bezala. ‘Segi dezatela kantuan eta dantzatan, trebeak baitira horretan. Horixe da agian askok espero dutena Iparraldea deitzen dugun lurralde horretatik. Gorde dezatela gure tradizioa garai zaharretan legez’, zioen Nagore Amondarainek. Iparralde folkloriko bat behar dugu geu moderno agertzeko?

Moderno ez da Iparraldea izan, bere baitan zeukan Frantzia baizik. Egia da Iparraldean euskarari ezin zaionez eutsi, hurrengo zaindu beharrekoak folklorea eta pilota direla. Horri eusten diote, horrekin euren nortasunari eusten diotelakoan. Ez zaie gehiegi inporta frantsesez mintzatzea, baina. Adibiderik garbiena azkeneko pastorala da: *Pierra Lhande*. Frantsez batek idatzia da [Annick Renault-Coulon], eta hori bai dela munstrokeria bat, euskaraz ez dakien emakume batek idaztea *Pierra Lhande* hizkuntzalariari buruzko pastorala, eta hori herriak itzuli eta kantatzea. Pentsa ezazu noraino dauden gauzak aldrebesturik Iparraldean. Nik ez dut uste folklore hori behar dugunik Hegoaldean, geu ere aski folklorikoak garelako. Nahi baduzu folklore modernizatuago bat, baina zer dira gure jaiak folklorea ez badira? Eta gauza bat: Iparraldean ere folkloriko ikusten gaituzte. Iparraldekoentzat jana eta dantza gara. Eta Hegoaldekoentzat, berriz, Iparraldekoak maskaradetako dantzariak eta artzainak dira. Horiek dira topikoak eta horiek bizi gaituzte, eta ez dugu ezer egiten gehiago ezagutzeko elkar. Gure euskaltasuna arriskuan ikusten dut, alde askotatik.

♦ Egiten dena transmititzen da? Zein da nortasun kolektibo hori eraikitzeko bidea?

Elgoibartar batek zeinekin du gehiago amankomunean, baionar batekin ala sevillar batekin? Nik uste dut

“Errealitatea iraultzea
lortuko genuke
benetan herri bagina,
benetan nor bagina,
baina zaila daukagu”

askoz gehiago duela sevillarrarekin, nahiz baionarra bera bezala euskalduna izan. Nik ikusi dut hori nire inguruan, Baionan, adineko jendearengan. Ez dakite Gernikan arbola bat dugunik ere, ez dakite EAEn lehendakari bat dugunik... ez dakite eta ez zaie ardura, beraiek frantsesak direlako, nahiz eta euskaldunak izan. Donostiara etorri eta bi hitz euskaraz eginez gero, poztuko dira, baina haiek frantsesak dira gehien batean. Egia da, agian, nire esperientzia mugatutik ari naizela hori esaten, eta agian egongo direla bestelakoak ere, baina nik hori ikusten dut Baionako, Miarritzeko edo Donibane Lohitzungo karrketan. Eta nahiz eta orain txanpon bakarra izan eta mugarik ez egon Hegoaldekoak ez dira joaten Iparraldera, batez ere frantsesagatik; frantsesez ez dakitelako.

♦ Bateko eta besteko oso jende gutxi harremantzen da beraz zure ustez. Baina egongo da ba biderik hori iraultzeko, ala?

Ez dakit ba. Oso zaila daukagu. Liluraren bidetik beharko luke izan, baina nola liluratuko ditugu guk Iparraldekoak geu izan gabe. Gu Espainia gara; *le toro* gara haientzat. Europako bi kultura handienetakoen erdian harrapatutik bizi den populua txiki bat gara, politikoki zatiturikoa gainera, estatutik gabea. Oso zaila daukagu herri eta kultura bezala bizirautea, eta gainera epelkerian bizi gara; hala ba-

litz bezala. Fikzioak bizi gaitu, ilusioak, eta ez errealitateak. Errealitatea iraultzen benetan zaila daukagu. Lortuko genuke benetan herri bagina, benetan nor bagina, benetan gure industria kulturala erakargarria balitz... Norbait liluratzeko eder izan behar gara, eta ez gara.

♦ Ezaugarri jakinik badu, baina, Ipar Euskal Herriko kultur ekoizpenak? Izan ere, Antton Lukuri irakurria da egiten den asko ere ez dela ezta kultur ekoizpentzat baloratzen.

Antton Luku eredu bat da. Diskurtso handiak ahanzi, eta benetako kultur gintzan sartu da, benetako herrigintzan. Diskurtso handiak utzi ditu liburuetan-eta, baina orain ez zaio hori interesatzen. Akzioa interesatzen zaio orain. Oso erradikala da Luku, baina pena bakarra dela. Lukuk erabaki bat hartu du, erabaki lasaigarria, eta esan du: ‘Kultura frantsez puta honi ezin diot aurre egin, eta nirea egitera noa’. Eta lasaitu egin da, ez duela ibili behar denbora osoan prozesu dialektikoetan sartuta. Eta berea egiten du, eta horrekin egiazko magma bat lortzen du bere parajeetan. Kostaldean dago populazioa, baina, eta horra apenas iristen den. Egin ditzakeen tokian egiten ditu bereak, oso leku marjinaletan, bazter bihurtu den mendi horretan. Eta jakina, horrek ezin du inor salbatu. Horrek balio dezake herri txiki bat lortzeko, hango jendea zoriotsuago izateko, baina horrek ezin du hogei kilometrora funtzionatu.

Eredu bat da, baina bakarra da eta bere ahalak mugatuak dira. Folklorearen benetakotasunaren zentzua dauka. Folklorea erabiltzen du zintzoki, folkloreak badituelako bere balioak ere. Jendea ez da konturatzen zertan ari den Luku, baina benetako agente kultural bat da. Ez da kezkatzen medioetan agertzearekin, eta beraz, ez da distraitzen besteok distraitzen garen gauza horiekin.

Aire ahizpak, abesti ezagunen airea ahots gozo bezain sendoz emana

- IRATI AGIRREAZALDEGI -

Fernando Aire *Xalbador* zuten aitona eta Mixel Aire aita. Biak bertsolari izanik kanta eta bertso artean haziak dira haien biloba eta alaba diren Aire ahizpak: Miren, Amaia eta Paxkalin. Etxekoengandik, ohiturak agintzen duen eran jaso dute, beraz, musikarenganako maitasuna, Urepeleko beren etxean musika beti egon baita giroan.

Gurasoek etxean zituzten diskoak izan ziren kantak entzuzenez ikasi eta gero abesteko oinarrietako bat. Besteak beste Mikel Laboa, Benito Lertxundi, Lourdes Iriondo eta Xabier Leteren kantak eta Iparraldeko Mixel Labeguerie, Eñaut Etxa-

mendi, eta Xalbador beraren bertsoak ahaztu gabe.

Amak etxeko pianoarekin egiten zituen harmonizatze lan ederrak eta joaldi gozoak ere aitzakia ona izan ziren hiru alabak kantuan hasteko.

Etxetik plazara

Lagun artera eraman zuten beren kanturako zaletasuna Aire ahizpek eta orain dela 25 urte inguru herriko plazan entzun ahal izan ziren beren doinuak.

Umetan jasotako kanta zahar eta herrikoiak ez ezik abesti berrien bertsoak ere abestu ohi ditu; batzutan, *a cappella*, eta musikarien laguntzaz, bestetan; beti ere, ahots gozo bezain sendoz.

Aire ahizpek lehen diskoa iaz kaleratu bazuten ere, aurretik Euskal Herria Zuzenean festibalerako *Arrosako zolan* kantua grabatu zuten; Txakun taldearekin *Santxo Azkarra lo dago* kantua; Mikel Markezekin *Konplize ditut*; eta Niko Etxartekin ere grabatzen arituak dira.

Hegoaldean ez dira beste edozein bezain ezagunak, Iparraldean, berriz, oso estimatuak kantaren berri dutenen artean. Izan ere, beren ahotsek edozein hunkitzeko moduko sakontasuna dute eta horretan saiatuko dira Elgoibarren ere.

'Bidexka': tradizioari lotutako bide xumea

laz kaleratu zuten Aire ahizpek lehen lana, *Bidexka*, euskal kantagintza berriaren sortzaileen

ahotik ezagututako kantekin; doinuak eta hitzak aldatu gabe, baina ahots ederrez jantziak. Horrela, omenaldi txiki bat egin nahi izan diete sortzaileei, baita

kulturaren transmisioan bidea eten ez duten beren gurasoei ere.

Diskoak 13 kanta ditu, erdiak ahots hutsez eginak eta besteak Sebastien Desgransen akordeoiz lagunduak: *Eia, eia* kanta herrikoa; Xabier Lete eta Lourdes Iriondoren *Hala ere*, *Hitzak dira* eta *Lore bat zauri bat*; Xalbadorren *Semeari* eta *Neska bat haur beharretan*; Eñaut Etxamendiren *Euskal Herri poeta*; Euskal Herria Zuzenean festibaleko *Arrosako zolan*; Sara Sotoren *Maitasun honek zugar dirudi*; Josanton Artze eta Mikel Laboaren *Gogo eta gorputzaren zilbor-hesteak* eta *Martxa baten lehen notak*; Mixel Labeguerieren *Mendiaren deia*; eta Olatz Zugastiren hitz eta doinu herrikoidun *Ni gatibu hartzeko*.

**Aire
ahizpak
Bidexka**

'Ederlezi' pastorala, ijitoen eta Euskal Herritarren borroka kantuz eta dantzaz emana

- IRATI AGIRREAZALDEGI -

Ederlezi. Ijito romanien hizkuntzan udaberriko festa da. Elgoibarrera udazkenean ekarriko dute izen bereko pastorala, azaroaren 14an, hain zuzen ere.

Zuberoako herri-antzerkia da pastorala, hasieratik amaierara arte bertsoz kantatua eta dantzatua, Zuberoako euskaran. Antzerki emanaldia, berez, pertsonaia nagusi baten bizitzan oinarritzen da, eta gaiztoen eta onen arteko borroka baten araberaren egituratuta dago.

Mixel Etxekoparrek idatzitakoa da *Ederlezi* pastorala, ohiko pastoralak baino txikiagoa. Etxekoparrek berak honela azaldu du: "Guretzako instituzio bat da pastorala, baina gurea formatuz pastoral ofiziala baino pastoral txikiagoa da. Aktore gutxi daude, 14-15, eta udako pastoraletan baino musikari gutxiago ere bai".

zeharkatzen dituzte mendeak eta probintziak, herrialdeak beti beren familiekin, baina Euskal Herri hontan bizitu dituzten kondena batekin. Eta dakigun bezala, ez da ez zuri ez beltz izan historia Europan, eta Euskal Herrian ere ez".

Antzezlanak ohikoa baino txikiagoa izango den arren, pastoraleko legeak baliatuko dituzte. "Istorio bat kontatzeko manera erabiliko dugu bere arau zorrotz bezain malguekin. Mikrorik gabe, lehen bezala ari gira, beraz garrantzia izan behar du kantaria kantari izateak. Amaren Alabak taldeko kantariak arituko dira, besteak beste, hori erakusteko".

Euskal kultura bizi

Pastoral hau da, besteak beste, Elgoibarko Izarrak Iparraldeko gurea gerturatzeko antolatutako duen ekintzetariko bat. Eta eskertu du Mixel Etxekoparrek: "Poz handia du zeren gurea edo garena eskainiko dugu, euskal antzerki bat, euskal gai bat, euskal hotsari, euskal kantari normaltasunez hemen ibiltzeko. Zubi egileak estimatzen ditut, zuek eta gu, zu eta ni normaltasunez euskal kulturaren bizitzeko. Egunkarietan bai, instituzioetan ere bai, baina zu eta ni zer? Hortan sinesten dut %100ean, eta estimatzen dut zuen urratsa Iparraldeko hesolatzeko eta zubi egiteko, ez kalitatez baizik normaltasunez euskal kultura bizitzeko".

Ijitoak eta Euskal Herritarrak

Nicole Lougarotek idatzitako *Bohemiens* liburuan oinarritua dago, eta egileak "ijitoen epopeia" egin nahi izan du. Pastorallean, ijitoa den ama baten eta haren zazpi alaben istorioa kontatzen dute. Haiei segika, Zuberoatik Bizkaira, hainbat garaitan ijitoek bizi izan duten miresmenaren eta gorrotoaren testigu izango dira ikusleak. "Badira bi alderdi: alderdi bat da ijitoena edo bere munduena eta bestea euskaldunona, gure alderdi on eta txar guztiekin, beti gatazka izan baita. Orduan, haien istorioa eta nonbait tragedia izanen da kontatua", dio Mixel Etxekoparrek. "Beraiek

'Ederlezi'

Azaroak 14, zapatua, 17:30ean, Herri Antzokian.
Sarrera: 5 euro. Sarrerek Elgoibarko Izarran salduko dira aurrez, eta egunean bertan, Herriko Antzokian.